

BRA LÖSNINGAR FUNGERAR FÖR ALLA

- om universell design och välfärdsteknologi

Nordens
välfärdscenter

Bra lösningar fungerar för alla
- om universell design och välfärdsteknologi

Utgiven av Nordens välfärdscenter www.nordicwelfare.org © februari 2017

Redaktör: Judit Hadnagy

Fagansvarig: Dennis Søndergaard

Redaktion: Dennis Søndergaard, Judit Hadnagy, Maria Montefusco och Anna Dahlberg

Fotografer: Martin Lindeborg, Johny Kristensen, Halldór Víkingsson, Bo Nielsen, Pernille Tofte, Anja Ankerstjerne, Bufdir

Ansvarig utgivare: Ewa Persson Göransson

Grafisk design: Idermark och Lagerwall Reklam AB

Tryck: TB Screen AB

ISBN: 978-91-88213-15-0

Upplaga: 700

Nordens välfärdscenter Sverige
Box 1073
101 39 Stockholm, Sverige
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter Finland
Mannerheimvägen 168 b
00271 helsingfors, Finland
Tel: +358 20 7410 880
helsingfors@nordicwelfare.org

Rapporten kan beställas i tryckt format eller laddas ner på www.nordic.welfare.org

Forord

Denne publikation undersøger sammenhæng og synergi mellem to vigtige områder som Nordens velfærdscenter har arbejdet med igennem en årerække: velfærdsteknologi og universel design.

Begge områder er nogle vi er gode til i Norden, og hvor potentialet ved tættere Nordisk samarbejde synes stort. Både velfærdsteknologi og universel design drives af værdier som er selve kernen i vores fælles nordiske velfærdsmodel, værdier som inklusion og lighed – både samfundsmæssigt og demokratisk.

Publikationen vil undersøge hvordan disse to områder kan fremme og forbedre hinanden. Velfærdsteknologien er netop i disse år meget profileret, både mediemæssigt og politisk og det vil være naturligt at undersøge om, eller hvorledes, denne opmærksomhed kan gavne universel design. Dette er særligt interessant fordi de to områder har så mange fælles træk, fælles værdier og fælles slutmål – og fordi de som sagt har potentialet til at gøre hinanden bedre. Mere universel design kan give bedre teknologi og bedre implementeringsprocesser, mens mere og bedre velfærdsteknologi kan fremme ideologien bag universel design.

Vi har fundet en række gode eksempler fra Norden til at illustrer samspillet mellem disse to områder og håber du finder dem interessant og inspirerende.

Rigtig god læsning.

Ewa Persson Göransson
Direktør

Innehåll

Forord.....	3
Teknologi som driver for universel design	6
Samarbete för ett Norden för alla	11
En bra lösning är en lösning för alla.....	15
Velskabt velfærdsteknologi – uanset funktionsevne	20
Tekniken ger frihet och möjligheter	24
Designtænkning skaber plads til alle i Kolding Kommune.....	26
Tydligt för alla när ESS-gymnasiet satsar på teknik	34
Design til alle gør en forskel for Peder	43
Moderniseringspolitikk i Norges strategi for universell utforming og teknologi.....	48
Referenslista.....	69

TEXT: Dennis C Søndergaard

Teknologi som driver for universel design

Universel design, universel udformning eller design for alle – kært barn har mange navne. Uanset hvilket af begreberne man foretrækker er det ikke en ny tanke. Ideen stammer fra arkitekturen og handler i bund og grund om at skabe bygninger, produkter, tjenester eller miljøer som både er æstetiske og brugbare af alle, lige meget om man er høj eller lav, mand eller kvinde, ung eller gammel, har en funktionsnedsættelse eller ikke. I Norden har vi overordnet set god tradition for at arbejde med tilgængelighed og universel design. Vores universelt opbyggede velfærdssamfund bygger på et princip som stræber efter lighed og inkludering, det værende samfundsmæssigt eller demokratisk. Denne fælles samfundsstruktur og ambition gør det ligeledes naturligt at samarbejde indenfor universel design.

Selvom der i de Nordiske lande er tradition for at arbejde med grundprincipperne i universel design nyder begrebet dog ikke samme fokus og genkendelighed i alle de nordiske lande. Hvor det i Norge nyder relativt stort politisk fokus, er det i eksempelvis Danmark primært reduceret til et spørgsmål om fysisk og digital tilgængelighed.

Kan universel design understøttes af velfærdsteknologi?

Spørgsmålet som denne publikation derfor vil tage op er, hvorvidt udviklingen indenfor universel design i Norden kan understøttes og fremmes af den store fokus, både politisk og markeds-mæssigt, der netop nu er på velfærdsteknologi i alle fem nordiske lande.

Modsat universel design er begrebet velfærdsteknologi forholdsvis nyt. Det blev opfundet som paraplybegreb i Danmark omkring 2007 som et slags svar på hvorledes den ekstremt hurtige teknologiske udvikling vi ser i vores hverdag, bedre kunne udnyttes af vores velfærdssamfund. Selvom velfærdsteknologi er blevet et fælles Nordisk begreb, er der store forskelle landende imellem. Der er forskelle på hvordan vi definere begrebet, hvilke områder det skal indeholde, og hvor bred målgruppen er. Der er ligeledes forskelle i hvor mange erfa-

ringer vi har gjort os, hvor stærke markederne er og hvorvidt der findes nationale strategier på området eller ej. Vi er dog alle enige om at velfærdsteknologi er et vigtigt værktøj til at innovere vores offentlige sektor og vi er ligeledes enige om de åbenlyse fordele der ligger i et Nordisk samarbejde på det velfærdsteknologiske område.

Den store fokus der de sidste fem til syv år har været på velfærdsteknologien og offentlig innovation generelt har både været med til at udvikle og innovere hjælpemiddelindustrien, men den har ligeledes ændret den måde det offentlige interagerer og involverer borgere i leveringen af velfærdsydelser. Borgere er i stigende grad gået fra at være passive patienter til involverede borgere. Nye arbejdsprocesser betyder man på nye måder sætter slutbrugeren i centrum, for både at opnå højere effektivitet og kvalitet i leveringen af offentlige ydelser. Metoder som involverer brugerinddragelse og "design thinking" bliver stadig mere populære og dette skaber grobund ikke blot for bedre implementering af velfærdsteknologi, men ligeledes for at udforme flere og bedre universelle løsninger.

FAKTABOKS

Norge er det eneste Nordiske land som har en national strategi for universel design. Denne blev fornyet i 2016 og du kan læse mere om denne senere i dette hæfte eller på den norske regerings hjemmeside: www.regjeringen.no

Bedre vilkår for inkludering

På samme tid skaber den kontinuerlige teknologiske udvikling konstant bedre vilkår for inkludering og lighed. Løsninger udviklet til konsument markedet viser sig at være nærmest uundværlige hjælpemidler for personer med funktionsnedsættelser som man for eksempel så det med udviklingen af smartphones. Men, udviklingen går begge veje. Teknologier udviklet til at kompensere for en funktionsnedsættelse viser sig uundværlig for samfundet som helhed – det var eksempelvis sådan vi alle fik glæde af fjernbetjeningen.

Velfærdsteknologi og universel design er således to begreber som både komplementere og faciliterer hinanden. Dette hæfte vil undersøge dette nærmere og kigge eksempler på hvorledes både den offentlige og den kommercielle fokus på det nye marked for velfærdsteknologi, kan være med til at skabe bedre løsninger for alle. Samtidig vil artiklerne også vise, hvordan man ved at bruge universel design tankegangen ikke bare kan skabe bedre velfærdsteknologiske løsninger, men ligeledes kan skabe bedre og mere effektive processer for arbejdet med velfærdsteknologi. ●

FAKTABOKS

Nordens velfærdscenter definerer velfærdsteknologi således: "Velfærdsteknologi er teknologi der forebygger, assisterer eller leverer velfærdsydelser".

Du kan læse mere om velfærdsteknologi indenfor det Nordiske samarbejde på www.nordicwelfare.org

Samarbete för ett **Norden för alla**

TEXT: Maria Montefusco

En nordisk expertgrupp för universell utformning och tillgänglighet har formulerat förslag för ett Norden som främjar mångfald och social gemenskap hos en befolkning med stor variation i funktionalitet. Norden står inför olika utmaningar, till exempel den demografiska utvecklingen. Parallellt med det måste vi skapa förutsättningar så att Norden kan välkomna och fungera som samhälle utifrån människors många likheter och olikheter. Fler måste i arbete och fler behöver kunna klara sig självständigt. Alla har rätt till delaktighet på lika villkor. Expertgruppens tankar och förslag finns samlad i rapporten Norden för alla (2016).

Det nya förslaget till samarbete om ett Norden för alla bygger på principer om mänskliga rättigheter, social hållbarhet genom inkludering och ett samhälle som bejakar människors olika funktionalitet som en normal variation i befolkningen. Beslutsfattare på nordisk och nationell likväl som lokal nivå motiveras av argument om att främja hälsa, självständighet och delaktighet. Det finns också marknads- och socioekonomiska argument för universell utformning. För samhället handlar det om att "tänka efter före" och därigenom slippa dyra efterkonstruktioner och speciallösningar. För näringsidkare finns möjlighet att möta behoven hos fler kunder och användare.

Expertgruppen är enig om områden som stödjer och stärker utvecklingen för universell utformning:

- forskning
- utbildning
- innovationer
- medvetandegörande insatser
- hållbart byggande
- tillgängliga transportsystem
- välfärdsteknologi
- digital delaktighet
- standardisering

Fokus på fysisk och digital utformning

Definitionen av universell utformning, så som den förstås i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, fokuserar på fysisk och digital utformning av miljöer. Samtidigt innefattar definitionen individuella anpassningar för personer som har behov utöver det som kan ordnas genom att utforma miljön på ett inkluderande sätt. FN:s funktionshinderskommitté har också gett en generell kommentar till Artikel 9 i konventionen om tillgänglighet, om hur funktionshinderkommittén menar att artikeln ska tolkas:

- Kopplingen mellan områdena universell utformning, tillgänglighet och välfärds- och vardagsteknologi så som olika typer av stöd och hjälpmedel, är lika logisk som nödvändig.

Expertgruppen för universell utformning och tillgänglighets arbetar inom ramen för Nordiska ministerrådets handlingsplan för funktionshinderssamarbetet (2015-17) och finansieras genom medel från Nordiska ministerrådets strategi för hållbar utveckling, Ett gott liv i ett hållbart Norden (2013). Uppdraget är att bidra till implementeringen av hållbarhetsstrategin, särskilt målsättningen "Forøgelse af mangfoldigheden i de nordiske samfund: Ligestilling og sociale fællesskaber fremmes med hensyn til køn, etnicitet, religion, overbevisning, funktionsevne, alder og seksuel orientering".

Expertgruppen träffades två gånger under 2015, då den bland annat bidrog till en kunskapsinsamling av lagar, strategier och praxis kring universell utformning. Ett av mötena genomfördes i Reykjavik där gruppen besökte två goda exempel för universell utformning och modern teknologi: badanläggningen Blå Lagunen och kultur- och kongresshallen Háarpa.

Det nordiska samarbetet bör fokusera på att öka medvetenheten om nyttan med universell utformning, samordnad forskning och utbildning, nordiska jämförelser, samarbete kring standardisering och tillgänglig turism, menar expertgruppen.

Pågående processer kan utvecklas

Det nordiska mervärdet ligger i att samarbetet kompletterar och ger möjlighet till utveckling av redan pågående nationella processer. De processerna kan handla om tillgänglighet i offentliga miljöer eller utformning av bostäder. Enligt expertgruppen kan också det europeiska samarbetet och andra internationella utvecklingsprocesser förbättras genom att Norden stärker sin röst och utveckling, till exempel inom standardisering. Under 2017 kommer förslagen att fortsätta kommuniceras med relevanta politikområden och verksamheter inom Nordiska ministerrådet.

Arbetet är en logisk följd av tidigare strategiskt nordiskt samarbete om tillgänglighet och inkludering av personer med funktionsnedsättning. Det officiella regeringssamarbetet om temat har funnits sedan 1990-talet och fungerat på en rad olika sätt. Ett exempel är projektet och tävlingen Staden för alla. En annan är Nordiska ministerrådets strategi från tidigt 2000-tal för implementering av tillgänglighet i hela samarbetet. Det fanns nätverk för ett antal olika politikområden där departements-tjänstemän samlades för att diskutera gemensamma utmaningar och möjligheter. Vid Nordiska högskolan för folkhälsovetenskaper fanns en masterutbildning om universell utformning utifrån ett hälsoperspektiv. Dessa är bara några exempel på att den politiska viljan för ett Norden för alla är en tradition, snarare än någonting nytt.

Den nordiska expertgruppen för universell utformning och tillgänglighet består av sakkunniga från olika områden med koppling till temat. Inom gruppen finns arkitekter, jurister, näringspolitiskt sakkunniga, tjänstemän från myndigheter, experter med och utan egen erfarenhet av funktionshinder. Enligt FN:s funktionshindskonvention ska personer med funktionsnedsättning, genom sina företrädande organisationer, involveras i processer och beslut som berör dem. Inom gruppen fanns funktionshindersorganisationernas företrädare och medlemmar i Nordiska ministerrådets funktionshinderråd. Funktionshinderrådet har medlemmar från Nordens alla länder inklusive Färöarna, Grönland och Åland. Hälften av medlemmarna är utsedda av regeringarna och hälften av funktionshindersorganisationerna. Funktionshinderrådet har också ställt sig bakom rekommendationerna. ●

LÄS MER

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, OHCHR 2006

Allmän kommentar till Artikel 9 CRPD, OHCHR 2015

Ett gott liv i ett hållbart Norden, Nordiska ministerrådet 2013

Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015-17, Nordiska ministerrådet 2015

Norden för alla – nordiskt samarbete om universell utformning och tillgänglighet, Nordens Välfärdscenter 2016

TEXT: Nino Simic **FOTO:** Martin Lindeborg

EN BRA LÖSNING ÄR EN LÖSNING FÖR ALLA

Universell design och välfärdsteknologi är två närliggande begrepp med olika ursprung och delvis också olika inriktning. Det är begrepp med potential att komplettera varandra och stärka inkluderingen i samhället av människor med funktionsnedsättningar. Men än är vi inte riktigt där, menar Per-Olof Hedvall, ämnesföreträdare och forskare vid Avdelningen för rehabiliteringsteknik, Certec i Lund.

"Tillgänglighet är ett oerhört viktigt medel, men den är inte ett mål i sig och kan inte på egen hand leda fram till det inkluderande hållbara, vare sig socialt eller individuellt, menar Per-Olof Hedvall, som slår ett slag för universell design."

Redan den grundläggande definitionen av begreppet universell design ger plats för välfärdsteknologi som en kompletterande del av lösningen. Universell design handlar om utformning av olika produkter, design och arkitektur så att de kan användas av alla. Målet är att det som byggs, produceras och utformas ska kunna användas av alla, utan särlösningar. Men sedan tillkommer en mening i definitionen: strävan efter det universella utesluter inte särskilda lösningar som riktar sig till särskilda grupper.

– Universell design blir en framåtblickande huvudstrategi, men det utesluter inte välfärdsteknologi, det är kompletterande områden, inte motsättningar, säger Per-Olof Hedvall.

Tidsandan speglas i lösningarna

Utformningen av byggnader, produkter, tjänster och infrastruktur speglar alltid tidsandan när de skapades. Ett slott från 500-talet är fullständigt hopplöst för en person med rörelsenedsättning men det speglar den tidens inställning. I byggnader från 1960-talet är det ofta möjligt att röra sig för en person som använder rullstol men då handlar det ofta om att behöva ta om- och bakvägar. I dag vinner universell utformning terräng och inrymmer välfärdsteknologiska kompletterande lösningar.

– Riktigt bra inkluderande design märker man inte ens – den bara finns där och det krävs nästan att man jobbar med frågorna för att man ska se att någon verkligen har tänkt till, säger Per-Olof Hedvall.

Tillgänglighet är inte synonym till inkludering

Traditionell välfärdsteknologi har en annan bakgrund än forskningen och praktiken kring universell design. Välfärdsteknologin kommer från hälso- och sjukvården och innovationskraften har traditionellt präglats av särtänkande, inte inkludering.

Ett konkret exempel på särtänkande är att personer som använder rullstol ofta måste ta en ingång på baksidan till restaurangen eller kontoret eller biografen medan alla andra går in på framsidan.

– Lokalen är visserligen tillgänglig men lösningen är inte inkluderande – jag blir faktiskt exkluderad, säger Per-Olof Hedvall.

Från en individs perspektiv är det av underordnad betydelse om det är byggnadens utformning eller rullstolens som gör att vederbörande kan ta sig fram. Välfärdsteknologi och universell utformning smälter samman.

– Jag tycker att det finns en stor potential i att tänka mer inkluderande även när man arbetar med utformningen av välfärdsteknologi, säger Per-Olof Hedvall och nämner ett aktuellt exempel.

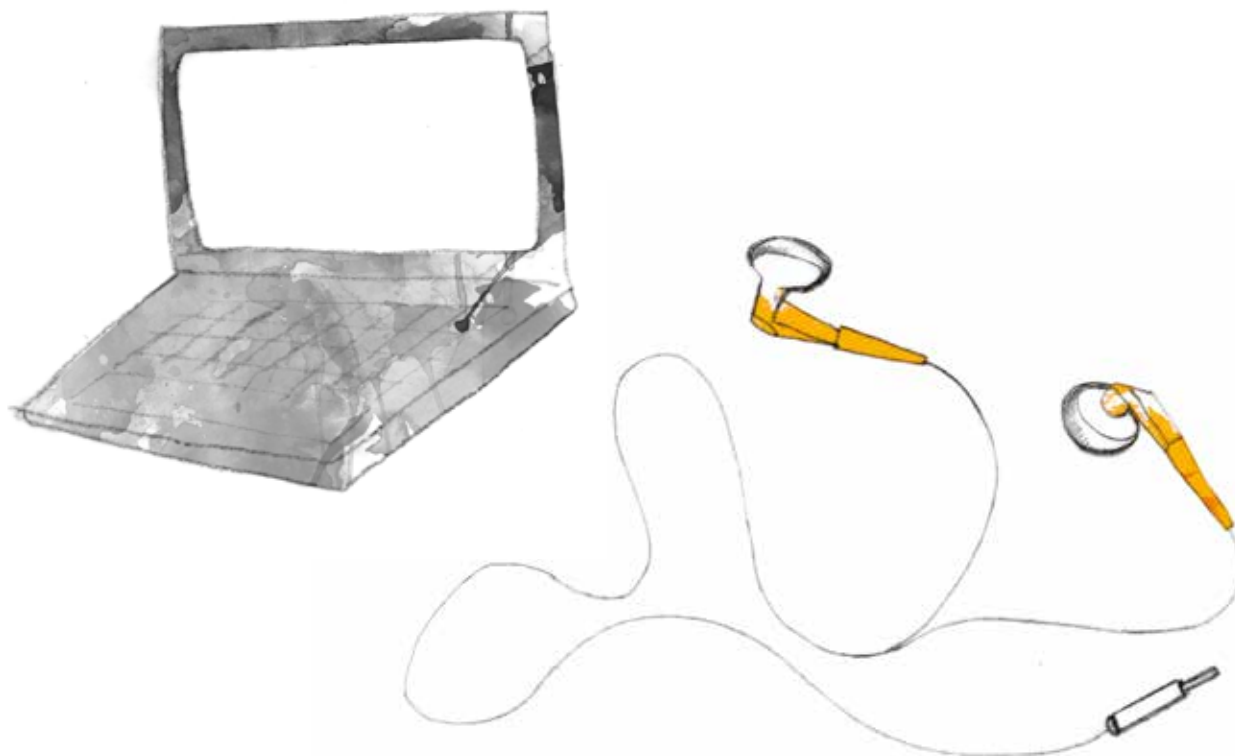
Nya tillgänglighetskriterier som gäller myndigheters webbsidor rullar nu ut över Europa. Bakom kriterierna står EU genom direktivet "om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer". Senast hösten 2018 ska samtliga medlemsstater ha lagar på plats som syftar till ökad digital tillgänglighet för alla, inklusive personer med funktionsnedsättning. Tanken är att alla ska kunna dra nytta av webben, oberoende av syn-, hörsel- eller rörelsenedsättning. Exempelvis ska den som behöver anpassad styrning på grund av rörelsenedsättning kunna använda hemsidan med hjälp av bara två tangenter, ENTER och TAB. Detta kan alla användare ha nytta av.

FAKTA

Certec bildades 1988 som en centrumbildning inom Lunds tekniska högskola. Namnet är en akronym från Centrum för rehabiliteringsteknik. Centret ingår idag i Institutionen för Designvetenskaper med sitt forskarutbildningsämne "rehabiliteringsteknik" som en av institutionens sju forskningsinriktningar.

Per-Olof Hedvall är ämnesföreträdare och forskare vid Avdelningen för rehabiliteringsteknik, Certec, i Lund.

Ett liknande tänk vore värdefullt också när det gäller hälso- och sjukvård i hemmet. Det finns en stark vilja i samhället att även människor med stora hälsoproblem ska kunna bo kvar i hemmet och leva ett aktivt liv, vara delaktiga i allt som sker. Tekniska lösningar som kommer fram når allt längre och har en potential att ge stöd till människor som tidigare inte kunde bli hjälpta. Det är samtidigt viktigt att komma bort från "en användar"-perspektivet. Lösningarna ska vara bra för alla som vistas i hemmet, inte bara patienten, utan även partnern, släkt och vänner ska kunna dra nytta av dem.

Sakernas internet – nästa revolution

Vi står även inför en annan teknisk revolution, Internet of things, sakernas Internet. Det är när vardagsföremål som hushållsapparater, kläder, maskiner, fordon och byggnader, som har försetts med elektroniska delar, kan sammankopplas fysiskt eller via ett trådlöst nätverk och utbyta data. Det här kan på sikt skapa

många fördelar men utvecklarna måste tänka på att användarna är ett brett spektrum av människor. Det gäller att anpassa de tekniska lösningarna till alla människor i ett hem eller ett samhälle och ta hänsyn till samtligas möjligheter och begränsningar.

– På Certec vinnlägger vi oss om att ha med båda perspektiven i vår forskning, både Design for me och Design for we, säger Per-Olof Hedvall. Det gäller hela tiden att jobba utifrån individen och individens behov men samtidigt ha dubbelt fokus och se till att lösningarna kan tillämpas av och göra livet lite enklare för alla.

Industridesignstudenter vid Lunds tekniska högskola har två obligatoriska kurser i universell design som en del av sin utbildning. Det är ett sätt att på ett tidigt stadium integrera tänkandet kring universell design i utformningen av framtida produkter och system. Kurserna är valbara även för civilingenjörer. ●

VELSKABT

VELFÆRDSTEKNOLOGI

– uanset funktionsevne

Velfærdsteknologi til personer med funktionsnedsættelse kan ofte ende med at være klodsede. Det er dog langt fra tilfældet hos den nordjyske virksomhed Liftup, hvor designet er et vigtigt parameter uanset brugernes funktionsevne.

TEXT: Maria-Teresa Faurhøj, KommPress **FOTO:** Johny Kristensen

En arkitekt og en entreprenør stod med en udfordring om at skabe tilgængelighed for kørestolsbrugere i en ejendom. Arkitekten var frustreret over, at der ikke eksisterede en trappe, hvor trinene kunne lægge sig ned og blive til en elevator. Entreprenøren tænkte videre over idéen, og efter nogle år stod han med det første produkt for den nordjyske producent af liftløsninger, Liftup. Produktet hedder Flexstep og er en kombineret trappe og lift, der kan bruges af alle uanset funktionsevne. Lige siden har et flot design været et afgørende kriterium for Liftups produkter.

– Vi syntes, at der fandtes mange klodsede velfærdsteknologiske produkter. Det gør der stadig, og det er kun en lille procentdel af produkterne i branchen, hvor design virkelig er tænkt ind. Vi tror på, at kunderne sætter pris på, at produkterne har et flot design, og derfor er det en vigtig grundsten, når vi udvikler og opfinder nye produkter, fortæller Henrik Haugaard, salgschef i Liftup.

Lige fra begyndelsen ønskede Liftup at gøre op med den traditionelle måde at designe velfærdsteknologiske produkter på. I dag er design integreret i alle produkter hos Liftup.

– Vi vil ikke skabe noget, som står og skriger

til omverdenen, at her er et hjælpemiddel til handicappede personer, da vi ikke synes, det er nødvendigt at diskriminere på den måde, når man i dag har muligheden for at bruge universelt designede produkter, som kommer alle til gavn, forklarer Henrik Haugaard.

Tålmodighed betaler sig

Hos Liftup er udgangspunktet at designe velfærdsteknologier til personer med funktionsnedsættelse, men kan man ligeledes appellere til personer uden funktionsnedsættelse, er det kun en fordel, mener Henrik Haugaard.

– Vi målretter vores produkter til et bestemt segment, men kan man lave et produkt, som kan bruges af alle, men samtidig har en funktionalitet, der egner sig til folk med specielle behov, så kan det kun være en fordel. Med Flexstep, der kan bruges af alle med eller uden funktionsnedsættelse, har det fra start været et mål at sikre, at man ikke kunne se, at det var et hjælpemiddel. Hensigten med Flexstep er ikke, at folk skal købe den som værende en almindelig trappe. Det skal være fordi, der er et behov. Men vi kan godt lide tanken om, at det faktisk ligner en almindelig trappe, og at den kan anvendes af alle, siger Henrik Haugaard.

 Flexstep er en kombineret trappe og lift, som gør, at den kan bruges af alle. Den ligner en almindelig trappe, men sikrer fri tilgængelighed for alle – også folk med funktionsnedsættelse.

Henrik Haugaard, Salgschef for Liftup

Med deres veldesignede, velfærdsteknologiske produkter ønsker Liftup, der blev oprettet i 2003 og har domicil i Støvring syd for Aalborg, at sende et signal til omverdenen om, at velfærdsprodukter ikke nødvendigvis behøver at leve op til de fordomme, der ofte eksisterer om udseendet. Derfor overklitrer de ikke deres produkter med mærkater om, at her er et hjælpemiddel til handicappede personer. I stedet er ønsket at skabe et produkt, som blander ind i omgivelserne og er tilgængeligt for alle.

Henrik Haugaard peger på, at når både æstetik og funktionalitet skal gå op i en højere enhed, kan udviklingsprocessen være mere tidskrævende, men det bør ikke afskrække virksomheder fra at tænke design ind i produktets funktionalitet. Ifølge salgschefen kan denne tankegang nemlig sagtens betale sig:

- Udviklingen kan tage længere tid, men vi har taget et valg om ikke gå på kompromis med, at vores produkter skal passe ind i de omgivelserne, de skal fungere og være til gavn i. Jeg tror på, at hvis man har tænkt design ind fra starten, så fordyrer det ikke udviklingsprocessen væsentligt, pointerer han.

Fremtidigt markedspotentiale

Liftups omsætning er de seneste år vokset med 30-50% om året, og virksomheden tror på, at de vil fortsætte med at vækste og stå økonomisk stærkt på grund af deres særlige fokus på design af produkterne. I fremtiden vil byggebranchen ligeledes stille højere krav om universelt design, hvor tankegangen er at inkludere alle og sikre lige adgang i det offentlige rum. Hos Liftup føler de, at de imødeser denne udvikling i branchen.

FAKTA

Liftup er en innovativ virksomhed, hvor grundstenen er udvikling af produkter indenfor velfærdsteknologi: Tilgængelighed (access) og sundhed (care). Virksomheden er placeret i Støvring syd for Aalborg og beskæftiger 40 medarbejdere. Den dansk-ejede virksomhed blev grundlagt i 2003 og sælger i dag deres produkter til omkring 29 lande rundt om i verden.

- Vores måde at arbejde med at designe velfærdsteknologier, som i dette tilfælde primært handler om lifte, stiller os godt i branchen. Forhåbentlig også hvis man kigger lidt frem i tiden. Jeg tror dog ikke, at universelt design bliver faktor nummer ét i vores branche, men jeg tror, at det får mere og mere betydning i fremtiden. Vi har hele tiden nye idéer og nye produkter i støbeskeen for at kunne imødekomme det øgede antal af ældre borgere i fremtiden, slutter Henrik Haugaard.

Ved at skabe et produkt, der først og fremmest søger at løse et behov, men ligeledes har fokus på design, har den nordjyske producent af lifte fundet en tilgang til design i deres velfærdsteknologiske løsninger, der er helt unik. Flexstep, der blev opfundet næsten ved en tilfældighed med samarbejdet mellem arkitekten og entreprenøren, var afsættet til, at Liftup i dag producerer produkter til 29 forskellige lande og netop har oprettet et datterselskab i USA. Liftup er dermed et eksempel på, at velfærdsteknologi, universelt design og økonomisk vækst kan gå hånd i hånd. ●

Tekniken ger frihet och möjligheter

Islänningen Brandur Karlsson är 35 år gammal och förlamad från halsen och nedåt. Från dagen då han förlamadades, när han var runt 23 år, hann det gå två år innan han fick en elrullstol som han kunde styra själv.

TEXT: Brandur Karlsson med bearbetning och översättning av Jón Thordarson och Stefán Vilbergsson **FOTO:** Halldór Víkingsson

Rullstolen innebar en stor frihet för mig. Den påverkade min tillvaro långt utöver det att bara kunna komma runt. Nu kunde jag åka runt som jag själv ville, under förutsättning att miljön var tillgänglig. Elrullstolen gav mig nya möjligheter att tackla världen.

Efter en lång kamp med systemet kom nästa steg, när Brandur Karlsson fick en ögonstyrd mus. Fram till dess hade han använt skärmtangentbord för att manövrera datorn. Tangentbordet påverkade hur mycket han kunde skriva.

– Samtidigt som jag hade allt mer att berätta minskade min rörelseförmåga och det medförde att jag kunde skriva allt mindre för varje dag,. När jag fick en ögonstyrd mus och plötsligt kunde skriva utan smärta kunde jag skriva flera sidor i taget i stället för bara enskilda rader åt gången, , säger Brandur Karlsson och tillägger:

– Tack vare det kunde jag grunda Islands drömförening (Drone Association of Iceland) och även påbörja andra projekt.

Frumbjörg formger för alla

För ett år sedan grundade Brandur Karlsson Frumbjörg – Innovation Center for Mobility. Frumbjörg är en enhet i organisationen Sjálfsbjörg. Ordet Sjálfsbjörg betyder självhjälp och organisationen är en federation för personer med fysisk funktionsnedsättning.

Anledningen till att Frumbjörg kom till var att Brandur Karlsson tyckte att de hjälpmedel han hittills hade använt verkade vara formgivna av människor som inte har rådfrågat de människor som de hade tänkt sig skulle använda innovationerna.

– Skruvar var till exempel placerade på de märkligaste ställen, eller så var gränssnitten inte utformade för att alla ska kunna använda dem utifrån sina förmågor.

– Förhoppningen är att Frumbjörg blir ett forum där innovatörer med och utan funktionsnedsättning kan samarbeta för att hitta lösningar som bättre uppfyller många användarnas behov.

Frumbjörgs senaste projekt kallas The List. Projektet går ut på att skapa en webbplats där personer med funktionsnedsättning och äldre personer kan påpeka olika olösta problem. Dessa påpekanden bearbetas sedan och skickas till företag och institutioner som har kapaciteten att hitta en lösning. Lösningen kan vara en universellt utformad produkt eller tjänst eller ett mer specifikt hjälpmedel.

Frumbjörg planerar också så kallade "lösningsdagar" då uppfinnare från olika håll bjuds in för att föreslå lösningar som sedan kan vidareutvecklas genom webbplatsen The List. På så sätt ska genomtänkt teknik ge frihet till ännu fler. ●

Designtænkning skaber plads til alle i Kolding Kommune

At tænke design ind i en innovationsproces er helt afgørende for den måde, man arbejder på i Kolding Kommune. Derfor har kommunen oprettet et helt særligt Designsekretariat til at sikre designdrevene innovationsprocesser med fokus på borgernes behov – og det har stor succes.

TEXT: Maria-Teresa Faurhøj, KommPress **FOTO:** Bo Nielsen

FAKTA

Designtænkning er en ny måde at tænke på, som altid er knyttet til et problem og omfatter en kreativ proces. Designrevet innovation handler om at anvende teknikker og metoder, der er kendt fra designverdenen og samtidig involvere borgerne i processen, således at alle behov sikres, inden der bliver taget beslutninger og før projekter ud i livet.

At skabe synlighed og give borgerne indblik i nye designindsatser i Kolding Kommune var udgangspunktet for, at kommunen i 2013 oprettede det såkaldte Designsekretariat. Sekretariatets opgave er at koordinere indsatser og sætte nye strategiske indsatser i søen, som skal sikre fremdrift i gennemførelsen af kommunes vision "Kolding - Vi designer livet."

Design er således en af grundstenen i den måde, man driver innovationsprocesser på i Kolding Kommune, og som den første og eneste kommune i Danmark benytter de et tværgående udviklingssekretariat med designtænkning som drivkraft. Ulrik Jungersen er designchef i Designsekretariatet og har været med lige fra begyndelsen.

– Når vi arbejder med designrevet innovation og designtænkning som en innovationsmetode i Kolding Kommune, betyder det blandt andet, at vi altid skal ud i selve konteksten og møde borgerne der og inddrage dem i processen. Det er ikke alle innovationsprojekter, der har den tankegang, og det er en af de ting, der adskiller den måde, vi tænker design på, siger Ulrik Jungersen.

Kommunen har screenet over 100 projekter, som alle er innovationsprojekter i Kolding, og de er alle i større eller mindre omfang drevet af behovet for at lave innovation. For Kolding Kommune har det været en temmelig gennemgribende ændring i måden at drive innovationsprojekter på, og at arbejde med designtænkning og universelt design stiller især krav til, at kommunen er tilstede ude i virkeligheden.

– Det er unikt, at man så radikalt går ind for designrevet innovation i Danmark. Vi har taget et valg om at gøre det her i Kolding, fordi vi har et designsekretariat og et pay-off, der hedder "Vi designer livet". Det er et inddragende "vi", for uanset hvor banalt det end kan lyde, så er det

Designtænkning er blevet en integreret del af den måde, man i Kolding Kommune driver innovationsprocesser på.

enormt vigtigt, at vi kommer ud og laver observationer og antropologiske undersøgelser sammen med borgerne, fortæller Ulrik Jungersen.

Bedre mobilitet, mere velfærd

Kolding Kommune arbejder i øjeblikket på et designdrevet innovationsprojekt målrettet svage borgere. Her omlægges en hel strækning fra Kolding midtby og et langt stykke ud i landskabet på omkring 10 kilometer. Projektet er stadig på tegnebrættet, men det er tanken, at der skal være forskellige stationer, der skal fungere som mødepunkter mellem fysisk og psykisk udfordrede borgere og de øvrige borgere, og på den måde både styrke inklusion og selvværd.

– Projektet er en ambition om, at det både skal være en oplevelsesrute med bedre mobilitet for almindelige joggere, løbere og friluftsmennesker og samtidig være tilgængeligt for alle grupper af borgere, også dem

med handicaps. Hele projektet har handlet om designtænkning og brugerinvolvering i den forstand, at der for eksempel ikke skal være kørestolsramper. Der skal være ramper, der også kan bruges af blandt andre skatere, men samtidig gør det tilgængeligt for eksempelvis kørestolsbrugere at få gavn af mødestedet, forklarer Ulrik Jungersen.

I afdelingen for Trafik og Mobilitet har man flere gange arbejdet sammen med Designsekretariatet for at tænke projekter på en ny måde – nemlig gennem design. Martin Pape er afdelingsleder i Trafik og Mobilitet i Kolding Kommune, der i 2016 har lanceret en Mobilitetsplan, som løber frem til 2027.

– Vi vil gerne forbedre mobiliteten for vores borgere her i kommunen, og derfor har vi set på, hvordan kan vi bruge designprocesser til at finde potentialet i problemstillingen. Et af punkterne er at få folk til at køre mere sammen eller i højere grad køre uden for myldretiden. I designprocessen går vi rigtig tæt på borgerne og følger dem, fra de står op om morgenen, til de går i seng, fortæller Martin Pape.

Denne proces hjælper til at undersøge behovet og identificere, hvad kommunen kan byde ind med, som kan give værdi for brugerne. En vigtig del af processen er at lave prototyper for at se, hvad der fungerer og teste det ude i marken, før løsningen implementeres. Ifølge Martin Pape mindsker det risikoen for fejlslagne projekter.

Ulrik Jungersen, Designchef i Designsekretariatet, Kolding Kommune

FAKTA

Designsekretariatet i Kolding Kommune består af fem medarbejdere med Ulrik Jungersen som designchef. Designsekretariatet skal være med til at sikre fremdrift i gennemførelsen af kommunes vision "Kolding - Vi designer livet." Sekretariatet hjælper både afdelinger i kommunen, virksomheder og uddannelsesinstitutioner med at tænke design ind i deres projekt.

Behov for forståelse og indsigt

Designchef Ulrik Jungersen peger på flere årsager til, at designtænkning vokser i øjeblikket. En af årsagerne er ifølge ham, at der er blevet skåret i den offentlige sektor gennem en årrække. Det betyder, at et af de steder, kommunen kan effektivisere, er gennem et bedre samarbejde mellem civilsamfundet og det offentlige.

– For at den manøvre skal lykkes, skal vi forstå borgerne. Vi skal forstå deres behov og komme helt tæt på dem for at sikre udveksling og dialog. Det er ved at gå op for folk, at ikke alle

mennesker kan bruge en iPad eller telefon lige godt. Det er ikke så let bare at sige: "Her er en app, brug den". Hvis man taber dialogen med de svage borgere, bliver det meget dyrere, end man regnede med. Det, tror jeg, er en af de væsentligste årsager til, at designtænkning er så stort i øjeblikket, fortæller Ulrik Jungersen.

Han understreger, at alle i Kolding Kommune og Designsekretariatet selvfølgelig har lyst til at finde løsninger lynhurtigt. Men hvis man ikke forstår problemet helt i bund, bliver det svært at finde den rigtige løsning. Det kræver, at man

investerer i sin undersøgelse, inden man går ind og laver løsningerne. Og det er ikke alle, der synes, at det er sjovt, men det betaler sig – også økonomisk. Et synspunkt, som bakkes op af Martin Pape:

– Mange kommuner er måske hæmmet af, at alt skal være perfekt, når de skal have et projekt ud i verden. Det skal være både gennemprøvet og gennembeskrevet, og det gør, at det ofte bliver nogle enormt lange processer, og inden man får skubbet projektet i gang, er der måske brugt en halv million kroner eller mere. Måske viser det sig så, at det ikke virkede alligevel. Det kunne man have fundet ud af i løbet af fjorten dage, hvis man var enige om at have nogle prototyper, som man testede, supplerer Martin Pape.

Afslutningsvis fremhæver designchef Ulrik Jungersen to klare fordele ved at arbejde med designtænkning. Den ene er, at man kommer helt i bund med selve problemet, kommer bag de banale problemstillinger og forstår hele kompleksiteten i problemet. Dermed kan man sætte ind meget mere effektivt og målrettet. Den anden fordel er involvering af brugere og medarbejdere. Når kommunale medarbejdere kender hele konteksten og problemstillingen, føler de mere ejerskab over processen og har lettere ved at implementere eventuelle ændringer. Derfor vil de i Kolding Kommune kun fortsætte med at inddrage designtænkning i innovationsprojekter fremover. ●

FAKTA

Kolding Kommune har med succes brugt designtænkning på en lang række områder eksempelvis: Sygedagpengeområdet, ny skolepolitik, nytte-jobindsats, handicapområdet, udvikling af nye bydel, politikudvikling, undervisning i folkeskolen, ved oprettelse af socialøkonomiske virksomheder, etc.

Designsekretariatet hjælper bl.a. flere af kommunens afdelinger, når det kommer til at nytænke innovationsprocesser. Tv. Ulrik Jungersen. Th. Martin Pape, Afdelingsleder i Trafik og Mobilitet, Kolding Kommune.

Tydligt för alla när ESS-gymnasiet satsar på teknik

ESS-gymnasiet i Stockholm har en tydlig digital struktur – för alla elever. Lärarna följer en gemensam mall för hur uppgifter läggs upp.
– Vi jobbar sällan med individuella åtgärdsprogram.
Det som är bra för några är bra för alla, säger läraren Victoria Naverfeldt.

TEXT: Ann Patmalnieks **FOTO:** Pernille Tofte

ESS-gymnasiet ligger högst upp i det gamla Münchenbryggeriet, med strålande utsikt över Stockholms stadshus. Det är en kommunal gymnasieskola med specialpedagogisk profil, som även har en preparandutbildning för elever som behöver komplettera betyg för att komma in på gymnasium. En del elever har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, men det är inte något villkor för att få en plats här. – Det räcker att man vill ha det lite mindre sammanhanget och den specialpedagogiska profilen. Vi har insett att det som passar för några passar för alla, säger Victoria Naverfeldt, som är lärare på samhällsprogrammet och IKT-pedagog. IKT står för informations-och kommunikationsteknologi.

Anpassningar som på en annan skola skulle vara del av ett åtgärdsprogram som upprättas för en viss elev motsvarar en miniminivå för skolan. Alla har datorer där kurslitteraturen finns inläst och där rättstavningsprogram och liknande är inlagt redan från början. Information är samlad i lärplattformen Fronter som alla har tillgång till. När en läxa eller annan uppgift läggs in där ska lärarna följa en viss mall. Kalendern är överskådlig och fylls i på samma sätt av alla lärare.

Lätt att få information

Mark Bracken som går första året på Samhällsvetenskapliga programmet tycker att det är en bra struktur.

– Det är jätteskönt, för om jag sitter hemma och pappa frågar vad jag ska göra inför matteprovet är det bara att gå in på Fronter och kolla vilka sidor jag har. Det är lätt att hitta.

Han gillar också att varje klassrum har en lektionsplanering på whiteboarden där det står hur varje lektion är upplagd. Det framgår vad, varför, hur, när, med vem, var och vad eleven ska göra när uppgiften är klar.

– Då slipper jag fråga när jag är klar med en uppgift eftersom det alltid står vad jag ska göra då. När Mark Bracken gick i grundskolan fanns inte samma struktur.

– Det var svårare att veta vad jag skulle göra. Man fick papper med uppgifter, de försvann på två sekunder.

” Det är jätteskönt, för om jag sitter hemma och pappa frågar vad jag ska göra inför matteprovet är det bara att gå in på Fronter och kolla vilka sidor jag har. Det är lätt att hitta.”

Skolan har hemklassrum för eleverna, med fasta platser. Det är lärarna i stället för eleverna som går mellan klassrummen. Elevernas skåp finns inne i rummet. Det här är en lösning som utgår från att det är eleven som är i centrum.

Lärarjobbet förändras

Emelie Sköld, lärare på samhällsprogrammet, ser att skolans strukturerade arbetssätt påverkar hur hon själv jobbar.

– Det får en att reflektera över sin egen undervisning. Den måste ha ett tydligt syfte. Jag kastar inte bara ihop något när jag vet att elever, föräldrar, lärare, ledning kan ta del av mitt upplägg. En annan sak som digitaliseringen har fört med sig är att det som mentor blir lättare att hjälpa elever även med sådant som inte rör den egna undervisningen.

– Tidigare hade läraren en uppgift i en pärm i ett låst rum. Man behövde leta rätt på kollegan och få nyckeln. Nu ligger allt öppet för alla på Fronter. Jag som pedagog kan hjälpa eleverna om de inte hittar något. Även föräldrarna har tillgång till detta, säger Victoria Naverfeldt.

Läraren Emelie Sköld, eleven Mark Bracken och läraren och IKT-pedagog Victoria Naverfeldt, är eniga om nyttan av skolans tydliga it-struktur.

Grupparbeten underlättas, anteckningarna finns i molnet i stället för i en frånvarande elevs anteckningsblock.

– Det blir inte så mycket "läxan åts upp av hunden" och jag som lärare slipper tusen olika lösa papper. En annan fördel är att med digitala läromedel blir informationen mer aktuell och jag kan lägga till ljudklipp och bilder.

Medveten datoranvändning

Skolan har investerat i teknik eftersom den anser att det gynnar elevernas inlärning. Tekniken skapar struktur och förbereder eleverna inför ett arbetsliv där de kommer att behöva

använda en dator oavsett vilket jobb de får, säger Victoria Naverfeldt.

– Datorn kan användas för att söka all världens information, till samarbete, att uttrycka sig själv i bild, form och text. Det är magiskt.

Men det räcker inte att bara sätta en dator framför eleven, menar Emelie Sköld.

– Många tror att ungdomar är "duktiga på datorer", men det de oftast kan är att konsumera. Vi vill att de även ska kunna producera. Man får heller inte slarva med informationssökningen. Det går inte att bara säga "gå ut och sök på google".

"Många tror att ungdomar är "duktiga på datorer", men det de oftast kan är att konsumera. Vi vill att de även ska kunna producera."

ESS-gymnasiet arbetar med differentiering, att erbjuda eleven kunskap på det sätt de är mottagliga för. När de ska redovisa måste de inte skriva en uppsats, utan kan skapa en podcast i stället och kanske göra någon del skriftligt.

– Det är en balansgång, för självklart vill vi utmana också. Samtidigt vet vi att pushar vi för hårt kommer eleven inte till skolan till slut och det är den största förlusten för oss, säger Victoria Naverfeldt.

Emelie Sköld håller med och tillägger:

– Som lärare måste man vara öppen och prestigelös. Om en metod inte fungerar får man tänka om. I undervisningen gör lärarna gärna kopplingar till sådant som eleven kan relatera till. Är någon mycket intresserad av till exempel bilar kan det vara en ingång till en uppgift

Fler kan ta efter

Emelie Sköld och Victoria Naverfeldt menar att vilken skola som helst skulle vinna på att jobba som de gör på ESS-gymnasiet. Det som krävs är att man arbetar aktivt med att alla lärare ska få in arbetssättet och att man kontinuerligt följer upp vad som kan utvecklas. Eleverna behöver också påminnas om vilka möjligheter som finns genom appar och program.

Finns det då något som är mindre bra på ESS-gymnasiet? Mark Bracken brukar koppla bort inläsningstjänsten ClaroRead, där man kan markera en text och få den uppläst.

– Det låter inte bra, rösten kan klara något svårt helt galant, sedan kan den inte uttala till exempel bloggare utan säger "bloogare".

Victoria Naverfeldt ser ett annat problem:

– Det krävs att infrastrukturen funkar. Det är svettigt att vara lärare på ESS-gymnasiet om internet ligger nere. Men på sista tiden har det, knack i trä, fungerat bra. ●

Tidiga lösningar ger eleverna förutsättningar att lyckas

Fler skolor skulle kunna arbeta som ESS-gymnasiet. Det menar Erika Dahlin, projektledare för regeringsuppdraget Teknikstöd i skolan.

Det kan vara svårt för lärare att hinna sätta sig in i varje elevs kognitiva svårigheter. Med generella lösningar, som till exempel strukturerade digitala lärplattformar, kan fler elever få stöd.

– Universella tekniska lösningar är bra för alla. Samhället har blivit mer kognitivt komplext. Samtidigt kommer det alltid att finnas de som behöver det individuella stödet också, kanske för att överhuvudtaget ta till sig de generella stöden, säger Erika Dahlin.

Uppemot 15 procent av eleverna i skolan har kognitiva svårigheter. Långt ifrån alla av dem har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Skolorna måste erbjuda stöd utan att begära att eleven har en diagnos, något som tyvärr är fallet i en del skolor, säger Erika Dahlin

– Alla ska inte ha en diagnos. Man kan ha kognitiva svårigheter på grund av stress, problem hemma eller för att man sover dåligt. Många av dem som inte har så stora problem kan få bra stöd i skolan. Tidiga generella lösningar ger eleverna förutsättningar att lyckas.

Tekniken finns redan

Det behövs sällan stora ekonomiska investeringar, säger Erika Dahlin. Många gymnasieskolor har redan datorer och läsplattor till eleverna. – Det som behövs är kunskap. Eleven behöver bli delaktig och sedan kan man utnyttja och utveckla teknik som redan finns. Arbetsterapeuter och tekniker är viktiga yrkesgrupper för att få stödet att fungera.

Teknikstöd i skolan involverade samtliga kommunala gymnasieskolor i tre städer mellan 2011 och 2013. I projektet identifierades elever med kognitiva svårigheter och erbjöds teknikstöd.

Projektet drevs av Hjälpmedelsinstitutet och visade att relativt små insatser kunde göra stor nytta för elever med kognitiva svårigheter. Myndigheten för delaktighet tagit över ansvaret för frågorna sedan Hjälpmedelsinstitutet lades ner.

Teknikstöd kan vara produkter, verktyg och tjänster som kompenserar för nedsatt förmåga. Kognitiv förmåga handlar bland annat om uppmärksamhet, inlärning och att orientera sig i tid och rum. ●

Några lärdomar från projektet

- Relativt enkla teknikstöd gör stor skillnad för eleverna.
- Insatserna är samhällsekonomiskt lönsamma.
- Kunskap om kognitiva svårigheter och teknikstöd behövs i skolan.

Läs mer: gå in på mfd.se. Under rubriken Välfärdsteknologi i skolan finns information och filmer om projektet.

Design for alle gør en forskel for Peder

Universelt design er et designbegreb, der tager højde for mangfoldigheden af brugere og diversiteten i befolkningens behov, og i nogle tilfælde kan det universelle design være en særlig hjælp for brugere med funktionsnedsættelse. Det har ALS-ramte Peder Hjortebjerg Larsen erfaret.

TEXT: Maria-Teresa Faurhøj, KommPress **FOTO:** Anja Ankerstjerne

"Jeg har to ben, der ikke dur til noget, og to arme, der ikke dur til så meget. Jeg er i stigende omfang over tid blevet afhængig af hjælpemidler, som bliver mere og mere fancy."

Peder Hjortebjerg Larsen på 67 år lider af sygdommen ALS (Amyotrofisk Lateral Sklerose), der betyder, at musklerne gradvist sættes ud af funktion. Det er 10 år siden, at Peder fik stillet diagnosen,

og han er en af de få, der har levet længere end fem år med sygdommen. – Jeg har to ben, der ikke dur til noget, og to arme, der ikke dur til så meget. Jeg er i stigende omfang over tid blevet afhængig af hjælpemidler, som bliver mere og mere fancy. Fra den lavteknologiske ende, hvor det begyndte med en stok, til det seneste, som er mit toilet, der jo kan alverdens ting, fortæller Peder Hjortebjerg Larsen.

I forbindelse med et projekt i Odense Kommune, hvor der blev afholdt tre temadage med velfærdsteknologier, blev Peder Hjortebjerg Larsen præsenteret for skylletoiletet. Toiletet er designet til at kunne bruges af alle og er særdeles udbredt i Japan. Dette toilet har Peder Hjortebjerg Larsen nu har fået stillet til rådighed i sit hjem, da det gør ham i stand til at klare toiletbesøget selv.

Peder Hjortebjerg Larsen viser skylletoiletet frem, og ved første øjekast ligner det et helt almindeligt toilet. Toiletet hænger på væggen og er designet i rene linjer og et minimalistisk udtryk. Skylletoiletet er en kombination af et almindeligt toilet, et bidet og en aftørring, så hvis man ikke er til den slags, kan toiletet også bruges som et ganske almindeligt toilet, som findes i alle hjem. I vindueskarmen ligger en fjernbetjening, hvor man kan vælge imellem forskellige funktioner.

Peder Hjortebjerg Larsen har været gift med sin kone, Karin, gennem 44 år. De har to voksne børn og tre børnebørn.

Skylletoiletet har givet Peder Hjortebjerg Larsen livskvalitet i hverdagen, da han kan klare toiletbesøget selv.

Efter Peder Hjortebjerg Larsen har fået installeret et skylletoilet, er turen på "det lille hus" atter blevet privat.

Klarer forretningerne selv

Peder Hjortebjerg Larsen får hver morgen og aften besøg af hjemmeplejen til plejeopgaverne, da han skal have hjælp til at komme til og fra sengen og kørestolen. Han har, som han selv formulerer det, i bedste Olsenbanden-stil fået timet og tilrettelagt, hvornår hjemmeplejen skal hjælpe ham på toilettet. Derfra kan han klare toiletbesøget selv, og det er med til at give ham værdighed i hverdagen.

– Dét at komme på toilet ikke er en offentlig forestilling mere, nu er det igen blevet noget privat. Det er en herlig ting, at man kan klare forretningerne selv uden at skulle have hjælp bagefter, det giver en hel del til livskvaliteten, siger han.

Peder Hjortebjerg Larsen er gift med Karin, men hun hjælper ham ikke med plejeopgaverne, ligesom hun heller ikke løfter ham. Til gengæld hjælper Karin gerne med andre gøremål, og derfor kan det ikke undgås, at hans funktionsnedsættelse indimellem påvirker deres relation.

– Der er hele tiden en grænse, man skal passe på, man ikke overskrider. Det er på mange dimensioner, at verden pludselig bliver anderledes. For eksempel, hvis jeg skal have skåret en bøf i stykker, så kan jeg ikke gøre det selv. Så på en eller anden måde kommer jeg i en rolle, der ikke er en ægtefællerolle, men er en plejekræverrolle, og hun gør en hel del for at hjælpe mig, fortæller han.

Men selvom parret har været gift i 44 år, skal Peder Hjortebjerg Larsen ikke regne med Karins hjælp hele tiden. Karin holder nemlig fast i,

at han skal gøre de ting, som han er i stand til, som for eksempel kontakten til hele det offentlige system.

– Det er i orden, at hun presser mig til at klare de ting, som jeg kan. Det er rigeligt, at man bliver kompenseret for de funktionstab, man har haft, men man behøver ikke blive mere doven, end man var i forvejen, siger han og tilføjer med et glimt i øjet:

– Men kan jeg lokke Karin til at hente et glas vand, kan jeg godt finde på det.

Forlænger tiden

Det var ikke et seniorliv i kørestol, som Peder Hjortebjerg Larsen drømte om. Efter et langt og aktivt liv med uddannelse, fuldtidsjobs og familiestiftelse drømte Peder Hjortebjerg Larsen om et lille hus i Sydfrankrig. Alligevel er han ikke bitter, og han spekulerer ikke over sygdommen i dagligdagen.

– Jeg har egentlig altid haft det grundlag for min tilværelse, også før jeg blev syg, at det, man kan gøre noget ved, skal man gøre noget ved. Og det, man ikke kan gøre noget ved, skal man lade være med at bruge tid på at spekulere over, for det gør ingen forskel alligevel. Når den tid kommer, så kommer den, siger han.

Skylletoiletet er bare ét eksempel på, hvordan design til alle har gjort en forskel for personer med funktionsnedsættelse.

– Summen af alle teknologierne betyder små lettelser i hverdagen, og med dem kan jeg gøre mere i længere tid, end hvis jeg ikke havde hjælpemidlerne, slutter Peder Hjortebjerg Larsen. ●

Åse Kari Haugeto er seksjonssjef og leder av Deltasenteret ved Bufdir (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet i Oslo)

Moderniseringspolitikk i Norges strategi for universell utforming og teknologi

Den norske regjeringen har i flere år hatt universell utforming som en strategi for deltakelse og inkludering av alle uavhengig av funksjonsevne. Dagens regjering fører en moderniseringspolitikk der de ønsker å skape en enkel hverdag for folk flest. En del av denne politikken innebærer å satse ny teknologi både for kommunikasjon og velferdstjenester.

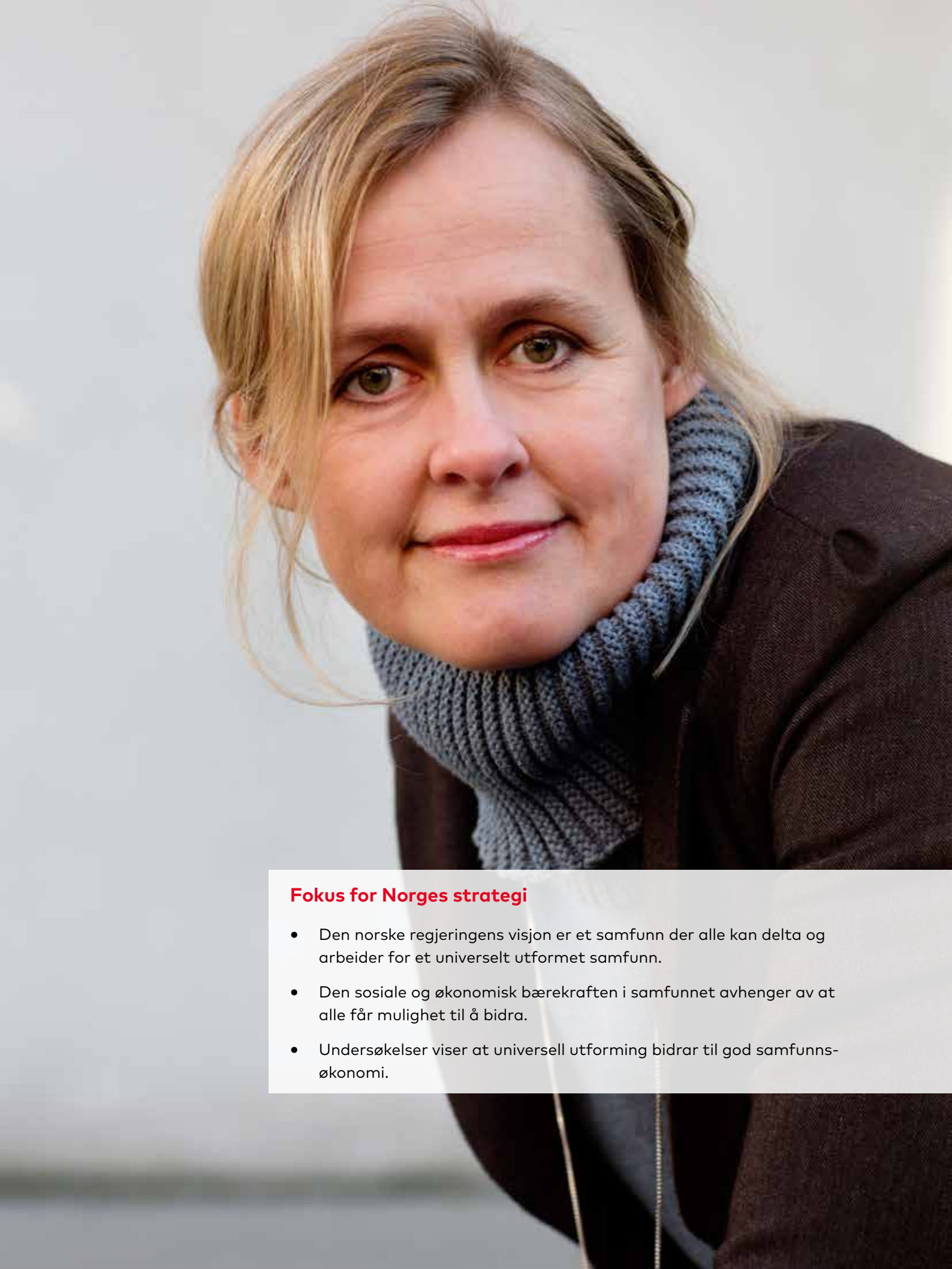
TEXT: Åse Kari Haugeto **FOTO:** Bufdir

Norge har en handlingsplan for universell utforming. Med universell utforming menes at varer og tjenester skal utformes på en slik måte at de kan brukes av alle uten spesiell tilpasning. Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) og velferdsteknologi er prioriteringen i dette, som er den tredje handlingsplanen for universell utforming som ble lansert januar 2016. Tiltakene i handlingsplanen er av ulik karakter. Det er blant annet endring av lover, tildeling av såkornmidler, nettverksprogrammer, utvikling av veiledere og standarder med mer.

Digital deltakelse viktig

Det er lovpålagt i Norge at nettsider og automater skal være universelt utformet. Nå ønsker også regjeringen å utvide dette til også å gjelde digitale læremidler i skolen. Dette er bare ett av de 47 ulike tiltakene handlingsplanen for universell utforming. Alle skal være gjennomført senest i 2019. 20 av tiltakene er innen IKT og velferdsteknologi.

Digital deltakelse er viktig da digitalisering er en forutsetning for deltakelse i så godt som

Fokus for Norges strategi

- Den norske regjeringens visjon er et samfunn der alle kan delta og arbeider for et universelt utformet samfunn.
- Den sosiale og økonomisk bærekraften i samfunnet avhenger av at alle får mulighet til å bidra.
- Undersøkelser viser at universell utforming bidrar til god samfunnsøkonomi.

alle samfunnsområder. Bestilling av reiser på internett, kjøp av billetter med mobilen, mobilbank og elektroniske adgangssystemer er digitale løsninger som vi for få år siden ikke kjente. Det er viktig ikke å bli utestengt fra den teknologiske utviklingen hvis man skal være en aktiv og selvstendig samfunnsborger.

Det er bestemt i Norge at digital kommunikasjon skal være førstevalget når man har kontakt med en offentlig instans, ikke brev i posten. Hvis du ikke vil ha elektronisk post, men vanlig brev, må du gi beskjed om dette til de aktuelle instansene så som skatteetaten. Alle innbyggerne må ha en sikker elektronisk postkasse hvor de kan motta fortrolig elektronisk post. Det er ulike leverandører til en slik sikker postkasse, som innbyggerne kan velge mellom.

Forutsetningene for digitalisering er at innbyggerne mestrer digital kommunikasjon på data-maskiner, nettbrett og smarttelefoner. Universell utforming av IKT bidrar til dette.

Styrke folks mulighet til å klare seg selv i hverdagen

Formålet med velferdsteknologi er å styrke folks mulighet til å klare seg selv i hverdagen til tross for sykdom og sosial, psykisk eller fysisk nedsatt funksjonsevne. Velferdsteknologi kan også fungere som støtte til pårørende. Velferdsteknologiske løsninger kan i mange tilfeller utsette behov for hjemmetjenester eller innleggelse i institusjon. Ettersom andelen eldre øker, kan mer bruk av teknologi skape en bærekraftig omsorgstjeneste i fremtiden. Derfor satser den norske regjeringen på velferdsteknologi slik at folk kan greie seg selv og delta i samfunnet.

Eksempler på velferdsteknologi er elektroniske dørlåser, automatiske døråpnere, fallsensorer og annen trygghetsteknologi. Teknologien gir også nye muligheter for å involvere og behandle pasienter ved at de kan ha kontakt via nettsider eller at måleinstrument hos pasienten sender informasjon til behandler.

Det er viktig at velferdsteknologiske løsninger har en enkel og intuitiv måte å betjenes på. Derfor er det viktig at også disse utformes universelt. For eksempel må en automatisk pille-dispenser utformes slik at den både kan brukes av demente og svaksynte.

Oversikt til forbrukerne

Teknologi er ikke bare for medisinsk behandling og omsorg. Teknologi er også både nytte og underholdning. Det er også viktig at slik hverdagsteknologi er universelt utformet slik at alle kan få glede av den. Et tiltak i handlingsplanen er derfor å utarbeide oversikt til forbrukerne over teknologiske produkter som kan være nyttige og hvor brukervennlige de er.

Det er ulike måter å stimulere til et mer universelt utformet samfunn. I Norge har vi valgt offentlig handlingsplan som en overordnet strategi. Den første handlingsplanen kom i 2004. Det er de ulike sektorene som har ansvaret for tiltakene slik at samferdselssektoren har ansvar for tiltak innen samferdsel og kultursektoren har ansvar for tiltak innen kultur så kringkasting, film og tilgjengelig litteratur. Barne,- ungdoms- og familiedirektoratet har ansvaret for å koordinere arbeidet med de ulike tiltakene fram til 2019. ●

